

EEN KLEURRIJKE FAMILIE IN DE VIJFTIGER JAREN: 5. ELVIRA DIE SCHÖNE

Eric Vermeirsch

Tijdens de 2de wereldoorlog werkte mijn moeder, Elvira Van Damme, voor de Duitse bezettingstroepen in een “kasteel” waarvan ik tot op heden nog altijd de ligging niet heb gevonden. Ik denk dat het geen gevechtstroepen waren die daar waren gekazerneerd, eerder een stafcompagnie of iets dergelijks (geen zware wapens gezien). Ik vermoed Evergem, het moet in ieder geval in de omgeving van Gent zijn want mijn moeder trok er iedere dag naar toe met de tram. Als vermoedelijk vierjarige knaap nam zij mij tijdens de schoolvakantie mee naar het kasteel. Ik mocht in de tuin of park spelen en had een houten autoped. Ik herinner mij nog hoe wij op een dag moesten schuilen in een soort bunker omdat wij door geallieerde vliegtuigen werden gebombardeerd. Ik zie nog altijd een Duitse soldaat of officier tegenover mij zitten.

Mijn moeder had van de Duitsers de bijnaam “Elvira die Schöne” gekregen en zelfs na de oorlog was zij daar nog trots op, zij kon het in ieder geval niet verzwijgen, hoe zou ik het anders kunnen weten? Zij had er natuurlijk een mondje Duits aan overgehouden, maar het was beslist geen Bühnesprache.

Naarmate ik ouder werd heb ik dikwijls over deze situatie nagedacht. Mijn moeder was beslist geen nazi, zij was, zoals zovelen, totaal apolitek en in dat opzicht van een grenzeloze naïviteit. Ik herinner mij hoe wij op een dag samen naar het kasteel trokken, dat zal dan in september 1944 geweest zijn, want de Duitsers waren aan het opkramen (“In der Heimat, in der Heimat, da gibt’s ein Wiedersehen”). Mijn moeder had nog achterstallig loon te goed en ik denk dat haar dit werd uitbetaald, zij konden toch niets meer doen met dat Belgische geld. ’t Zou mij geen snars hebben verbaasd moest zij aan een Duitse officier een bewijs van goed gedrag en zeden hebben gevraagd, waarmee zij zich na de bevrijding kon aanbieden bij de Britten of Canadezen die het kasteel overnamen. Waarschijnlijk heeft een rijpere persoon haar dit voornemen afgeraden. Dat zij er tijdens de eerste dagen van de bevrijding zo goed is van afgekomen, zal mij altijd een raadsel blijven: gelukkig voor haar heeft geen enkele geboer haar verraden, veel vrouwen werd voor minder dan dat (“collaboratie”) op zijn minst de haren afschoren.

Ook na de oorlog had zij het altijd moeilijk met negatieve berichten over de Duitse gruwelen. Zijzelf was altijd correct behandeld, dus ... als je je nergens mee bemoeide en je luisterde gehoorzaam naar de bezetter, dan was alles in orde, geen problemen zoals die weerstanders. Zo correct en deftig, die Duitsers! Maar desondanks telde zij zoals alle andere Belgen de dagen af, hopen op het einde van de oorlog. En de dag van de landing in Normandië was ook voor haar een dag van enorme vreugde (“d’Alliers zijn geland, d’Alliers zijn geland”); alhoewel het nog maanden duurde vooraleer Gent en omstreken werden bevrijd, en alhoewel zij al die tijd verder haar werk deed in de keukens voor de bezetter. Het is bijna niet mogelijk dergelijke contradicties te vatten!

In de eerste maanden na de bevrijding kwam het gewone leven weer op gang en dus ook het cafébezoek, alhoewel de oorlog elders in Europa en ook in Duitsland nog verder woedde. De gesprekken kwamen op gang, jawel, voor of tegen de Duitsers (“zij hadden ook wel enkele goede dingen gedaan”), maar al snel werden de gesprekken afgerond, want iedereen had wel iets te verbergen. Bijvoorbeeld Rodolf, de zoon van Louis, had in zijn jeugdig enthousiasme voor de Waffen-SS, Division Flandern, gekozen: zo een goeie jongen, onze Rodolf, terwijl er bij die “witten” zoveel smeerlappen zaten (én communisten!).

Jaren na de oorlog had ik nog een Duitse vork en lepel uit één stuk, die je kon samen vouwen. De foto van Max, een Duitser waarmee mijn ma vriendschap had gesloten, en de foto waarop zij te zien is samen met een andere vrouw, gezeten op een schap op het grasperk van het kasteel (met op de achtergrond de bunker) vind ik niet meer terug. Wat jammer.

Soms vraag ik mij af: hoe zou het met Max afgelopen zijn, zou hij ooit nog vrouw en kind hebben teruggezien? Wat een miserie, de oorlog.

Naschrift

Was mijn moeder schuldig aan collaboratie? Ongetwijfeld wel, zij het in een milde vorm. Er waren er ongetwijfeld velen zoals haar, die uit gebrek aan politiek inzicht of onverschilligheid, én de drang om te overleven, diensten hebben bewezen aan de bezetter, en sommigen hebben het tijdens de eerste dagen van de bevrijding duur moeten bekopen. Maar na het lezen van de bijlage “US-bedrijven”, blz. 173 (1) van het boek “Big business met nazi-Duitsland” auteur J.R. Pauwels, kan heel wat gerelativeerd worden: tot mijn opluchting. En: begrip opbrengen is niet hetzelfde als verontschuldigen.